

Relationen mellem H. C. Andersen og H. C. Ørsted

- Et arbejdspapir

”En gammel Kone som engang havde tjent ved Hoffet, sagde om mig, at jeg var höflig som en Prinds, hvilket jeg godt leed. Da Oldenborgs Huus var bleven til en Skole, bleve der ogsaa givet mig Fortrinnet for alle de Øvrige. Blandt andet bleve alle de andre kaldet ved deres Fornavn, men jeg bleve af alle kaldt Ørsted. Jeg fik aldrig Hug, og alle de andre Drengene maatte vise mig en Slags Ærbødighed. Jeg kom derfor paa den Tanke at jeg nok var en udsat Prinds som maaske efter endel udstaaende Pröveaar kunde blive ophöiet paa en Trone.”

(Ørsted i 2002, s.44)

En forbyttet prins – Mit Livs Eventyr?

(Andersen)

”H. C. Andersen udbragte min Skaal, idet han sagde, at da han gik herud til 'Rolighed', fornam han en mærkelig Susen af Telegraftraade i Luften. Han grundede længe paa, hvad der kunde give Anledning til dette Fænomen, da det pludselig gik op for ham, at det var en Hilsen fra den store Hans Christian (Ørsted), som den lille Hans Christian (Andersen) ønskede at bringe fra Himlen som Tak, fordi jeg ved Anlægget af Telegrafafen havde bragt hans Opfindelse ud i Verden. Skaalen udbragtes i de for mig mest smigrende og anerkendende Udtryk, og dermed var jeg besejret.”

(C. F. Tietgen i Nørregaard Frandsen 2019, s.76)

Indholdsfortegnelse

Fra breve og dagbøger s.3

Ørsted I Andersens eventyr s.23

Ørsted I Andersens digte s.28

Relationen ifølge forskningen s .30

Litteraturliste s.36

Udarbejdet af:

Videnskabelig assistent Grith Clausen og professor Johs. Nørregaard Frandsen, H.C. Andersen Centret, SDU

Januar 2020

Anvendelse med kildeangivelse tilladt i forbindelse med HCØ2020 fejringen.

Fra breve og dagbøger

Brevene

Om Andersens kunst

Om digtet 'Hende jeg mener': "Ørsted, syntes det var allerkjærest!"

(Andersen til Louise Collin 21.09.1832)

"Phantasie og sjelden Magt over Sproget"; han fortæller om mit store Publicum & & og at jeg vil gøre mig Reisen værdig. (Ørsteds udtalelse om Andersen i.fm ansøgning om rejselagat,

(Andersen til Henriette Hanck 14.01.1833)

Dernæst skrevet nogle Eventyr for Børn, 741 om hvilke Ørsted siger, at naar Improvisatoren gjør mig berømt, gjør Eventyrene mig udødelig, de ere det meest fuldendte jeg har skrevet, men det synes jeg ikke,

(Andersen til Henriette Wulff 16.03.1835)

De veed, at jeg aldrig har lært at tegne, heller ikke øver mig deri, men tidt faaer jeg dog Lyst til [at] ridse paa Papiret hvad jeg ikke troer at kunne give i Ord. H. C. Ørsted, der rigtig nok ikke var Maler, viiste jeg engang nogle af mine Skizzer fra Italien og han meente at var jeg ikke blevet Digter var jeg blevet Maler. Jerichau viiste jeg engang een af samme Tegninger og for at blive roest tilføiede jeg! »jeg har aldrig lært at tegne«!—»Ja det seer man sgu' strax!« var hele hans Svar; De vil imidlertid see med Ørsteds Øine og da har De Billedet for Dem af den store Vandledning over Alcantaredalen, seet fra vor Have-Terrasse paa Pinhieros.

(A til Edvard Collin og frue 24.07.1866)

Der var en Tid Kritiken maaskee var alfor streng mod mig som Digter, da var det Hans Christian Ørsted som trøstede og holdt mig oppe, i et saadant Øieblik sagde han: "Jeg har en Forvisning om at De engang vil vinde ligesaa stor Erkjendelse herhjemme, som den [overstr: allerede] Udlandet allerede yder Dem! og det er skeet, ja min Fødeby har nu forundt mig en Erkjendelse, en Hæder saa stor som jeg aldrig turde drømme dem;

(A til Odense Kommunalbestyrelse 25.11.1867)

Hvor tidt sagde ikke min eneste opmuntrende Ven H.C. Ørsted "Man er i høieste Grad uretfærdig mod Dem, og det er forbausende hvorlænge det varer ved, men jeg har den fulde Forvisning om at der vil komme en Tid, der udtaler sig ganske anderledes og at De vil blive tilfreds med Kritiken i Hjemmet, som De nu kan være med den fra Udlandet." Den Tid er kommet. Den unge Slægt gjør godt hvad den ældre forbrød, og De kjære Ven, er mellem de unge Mænd jeg skatter og sætter Priis paa.

(A til Georg Brandes 13.07.1869)

Verdens harmoni, eller verdens dissonanser

Om Agnete og Havmanden. harmoni/stræben mod det gode/andet skæbnebegreb

De vil, at jeg skal sige Dem min Mening om Agnete og Havmanden, og De truer med at tage Tavshed for Misbilligelse. Jeg seer, at De vedbliver at være den Gamle. De kan ikke bare Dem for at forlange den Utilfredstilleliges Mening. Men tro mig, jeg er ikke den rette Dommer for Deres Digt. Vi have, om jeg saa maa sige, en ganske **forskejllig æsthetisk Religion**. De synes at være af den Mening, at Digteren kan skabe, hvad han vil, naar der kun er Livlighed, Følelse og Fantasi i Værket; jeg vil, at den af Digteren fremstillede Verden, med al dens Frihed og Dristighed, dog skal beherskes af de samme Love, som det aandelige Øie opdager i den virkelige Verden, og uden hvilke det ikke var værd at leve der. Efter min Mening bør derfor det Godes Magt føles som der Herskende i et Digtværk, om ogsaa det Onde, ja selv Helvede er dets Gjenstand. Digtet har, efter min Mening, **ikke Lov til at indskrænke sig til Verdensdissonanserne**, udrevne af deres Sammenhæng, lige saa lidt som et musikalsk Kunstværk tør nøies med at give os Dissonanser, der skulde opløses udenfor Kunstværket. Jeg kan ikke noksom rive mig løs fra denne med min Natur sammensmeltede Overbevisning for ret upartisk at nyde, efter deres egen Art, de Værker, som ikke ville underordne sig hine den aandelige Verdens Love. i Deres nye Digt fremstiller De os et Væsen, hvori Hjertets aldrig tilfredsstillede Længsel, dens forunderlige Higen efter en ny og anden Verden skal aabenbare sig. Men denne Længsel viser sig ikke henrettet paa Noget af det, der giver Tilværelsen dens høiere Adel; det er ikkun en vild Begjærlighed efter noget sandseligt Stort. En saadan Begjærlighed kunde være Ytringen af en høiere Trang; men her seer man Intet af denne, tvertimod, hun sønderriver Venskabs- og Kjærlighedsbaand for at tilfredsstille denne Sandseverdensens Tillokkelse. Vel sandt, Digteren har lov til at skildre dette; men saa maa det skinne igjennem, at denne Tillokkelse er en Forførelse, har noget Djævelsk, og dette Djævelske maa ikke være uovervindeligt for Mennesket, men den Ulykkelige, som hengiver sig dertil, maa vises os som **skyldig, ei som den, der ene er dømt ved Skjæbnen**.

(Ørsted til Andersen 08.03.1834)

Ørsted siger at hans og min æsthetiske Religion ere høist forskjellige, jeg griber Verdens Dissonanser medens han vil at Digteren skal søge Harmonien, men næsten troer jeg at jeg selv er en Dissonans i denne

Verden, der er falden formange Taare paa min Kjærligheds Stræng til at den kan bringe Harmonie og jeg kan opnaae hvad jeg stræbte efter.

(Andersen til Signe Læssøe 18.03.1834)

Om religion og naturvidenskab

Fra Ørstedes skal jeg hilse Dem, ligesom fra Forchhammer. - Jeg har stor Glæde af, i den senere Tid ofte at samtale ene med Ørsted om Naturvidenskab og Religion; hans Tanke er saa sund og klar, vi have i aandelig Henseende saa mange Sympathier, at jeg der har mine bedste Timer. Ørsted mener ogsaa, ligesom jeg selv, at jeg er paa et nyt aandelig Overgangs Punkt, og han lykønsker mig til at etsaadant kan findes hos mig i den modnere Alder, medens jeg endnu har hele Ungdomssindet; hvor hen det vil føre veed jeg ikke, men jeg venter rolig til Blomsten springer ud. Jeg har skrevet en lille Afhandling: Det Skønnes Beviis for Udødeligheden! Ørsted siger mig at jeg digterisk har udtalt hvad allerede Kant har sagt, men jeg kjender ikke et Ord af Kant, det er mig derfor interessant at jeg selv ved Selvtænkning er kommet til samme Resultat, som een af de tidligere Tænkere.

(A til Henriette Wulff 15.11.1850)

Venskab

Omtrent de ti sidste Juleaftener har jeg tilbragt i Deres kjære Kreds, hvor De alt tidlig optog mig, den Fremmede, der stod saa alene; vær overbeviist om, at jeg altid med Taknemmelighed erindrer ethvert lille Træk af Deres Godhed og Venskab, om jeg tør bruge dette ord;

(Andersen til Ørsted under sin Italiensrejse 05.12.1833)

De har fra det første Øieblik jeg selv begyndte at virke fremad ret med faderligt Sind rakt mig Haanden, hjulpet og opmuntret mig, derfor tager jeg Mod til mig, beder Dem om endnu mere, thi jeg troer De ønsker min Lykke.

(Andersen til Ørsted 09.09.1836)

Fra det første Øieblik jeg selv begyndte at virke fremad, har just De, med faderligt Sind, rakt mig Haanden, hjulpet og opmuntret mig, det giver mig Mod til at bede Dem om endnu Mere, De som vistnok af Enkelte mener mig det allerbedst.

(Andersen til Ørsted 15.09.1836)

Nu skal jeg til ordentligt at læse den, derpaa laaner jeg Ørsted den og De skal høre hvad Indtryk den der gjør.

(Andersen til Henriette Hanck om den svenske roman Tante Anna 15.10.1838)

– Af en Boghandler Himmer blev jeg indført i Dag i Harmonien og hvad der især interesserede mig og som De endelig maa lade Ørsted vide, eller lade ham læse dette af mit Brev, jeg saae hos en Sveitser, Isenring, Maler fra St Gallen, en Samling udmærkede Daguerotypper og det Portrætter

tagne i 10 a 5 Minutter af levende Mennesker, de vare i alle Størrelser og saae ud som Raderinger paa Staalplader,
(Andersen til Edvard Collin 10.11.1840)

Det glædede mig særdeles da jeg paa Bregentved hørte lidt mere end Aviserne fortælle, hvorledes Deres Mand var blevet modtaget i Sverrig. Erkjendelse gjør altid godt, og skjøndt han har fuldt op i den dannede Deel af Verden er dog en ny Gjenkendelse behagelig, selv at andre Danske giver det Relief. Hils ham ret kjærligt fra mig! jeg kan nu ingen Ordner give ham paa min Hengivnehed, min Kjærlighed og jeg har tidt i Verden, i Paris, i Konstantinopel, hvor Fremmede med Ærbødighed nævnede hans Navn, følt mig vel og glad, for ikke at kalde stolt, af det Venskab han altid har viist mig!

(A til fru Ø 12.08.1842)

den berømte Astronom Qvettelet, hvem jeg var anbefalet til af Ørsted, førte mig om i sit himmelske Rige mellem Stjerner og Planeter,

(Andersen til Signe Læssøe 20.03.1843)

Sidste Dag jeg var i Kjøbenhavn fik jeg Vesit af H. C. Ørsted, han bragte mig selv et Brev hvori han havde udtalt sig om Lykkens Blomst, da ogsaa han fandt Ideen saa heldig; og dog'ndash; dog forkastes! naa, vi tage den da op igjen, aander i et inspireret Øieblik paa den og den skal skyde friske Rødder.

(Andersen til Edvard Collin 07.06.1844)

Min kjære faderlige Ven!

Her sender jeg Dem første Deel; læs idag lidt i Bographien; den er kun faa Blade; husk at jeg med taknemmeligt Sind skatter og føler, hvad De har været mig, hvad De er mig! maaskee kaster De endnu imorgen en Lys-Straale ind i mit Liv; gjør, hvad De selv finder rigtigt og værd! - min lille Hemmelighed, den, jeg nedlagde i Deres Bryst, veed jeg, hviler sikkert; Ingen, ikke Kongen, ikke Deres Kone, faaer at vide derom. - +) I denne Maaned, den femte, var det 26 Aar siden jeg første Gang, som fattigt Barn, kom til Kjøbenhavn; nu er jeg over 40 Aar, men mit Indre er ungt, som hos ham paa 20 Aar; vil Gud det, da kan jeg maaskee endnu skabe noget Mere; vise mig værd Deres faderlige Sind.

Lev vel!

Af mit fulde Hjerte

Deres taknemlige

H. C. Andersen

+) At H. C. Andersen havde skrevet lystspillet "Den nye Barselsstue".

(Andersen til Ørsted 30.09.1845)

Min kjære, faderlige Ven!

Dem og alle Deres maa jeg dog flyve lidt hjem til, flyve hjem paa en Penneffer og et Stykke Papir; det er en ganske lykkelig Trolddom at kunne det! Nu kommer Julen! Mange Aar var jeg Jule-Aften i Deres Kreds; der saae jeg det første, smukke Juletræ, før jeg selv tænkte paa at skrive et Eventyr om det.

(Andersen til Ørsted 12.12.1845)

Tituleringer/ omtale af hinanden

min gode Ven Ørsted

(Andersen til Signe Læssøe 25.11.1837)

Bedste Ven! Stedse Deres

(Ørsted til Andersen 14.02.1846)

Høistærede Ven!

(Ø til A 12.08.1839)

Forskellige personligheder

Ørsted siger: Nu kan De ikke klage, nu erkjendes De af Alle og har et grundfæstet Navn.

(Andersen til Henriette Hanck 27.04.1837)

Tak for det venlige Besøg baade fra min Kone og mig; jeg har egentlig Ingenting at fortælle Dem fra vor stille Klosterby, hvor der som hos / Vorherre ikke er Skygge af Omskiftelse. Det er en guddommelig Egenskab ved Sorøe som De vel kun lidet skjønner paa, og som Ørsted netop vil betage den med dens Skjønhed og sunde Luft.

(Ingemann til Andersen 08.10.1842)

Bedste Ven!

Jeg følger gjerne Deres venlige Opfordring, at tilskrive Dem i denne Juletid, endskjøndt jeg desværre kun har lidet eller intet Interessant at meddele. Det gjør mig virkleig Fornøilse at meddele Dem Efterretninger fra mig og min Familie, da jeg veed, at De saa hjertligt deeltager heri; og dertil kommer, at jeg kan gjøre Regning paa at erholde et af Deres interessante Breve, hvor baade Deres

Digteraand og det begeistrede Reiseliv aander, for et tarveligt Brev fra Hjemmet, hvori det Lykkeligste netop sjældent er det Interessanteste.

(Ø til A 30.12. 1845)

Fælles personlighedstræk

At glædes over andre succes:

Blandt Andet er det mig en Glæde at see mangent Frøe, som jeg har saaet, uddannes ved mine Disciple. Siemesen har udgivet en Geometrie efter den af mig udtænkte Behandlingsmaade og været saa godt at dedicere mig den. Det kan ikke Andet end glæde mig at see saadanne Frugter.

(Ørsted til Andersen 23.04.1841)

Det Gode, Det Skønne og Det Sande

Fornuften i Fornuften = det Sande,

Fornuften i Villien = det Gode,

Fornuften i Phantasien = det Skjønne.

Mind ved denne Text til mangen Samtale

Deres henginve

H.C. Ørsted

(Ø til A 21.04.1833)

en ny, tydsck Boghandler har nedsat sig her i Rom, den Første, som har tyske Bøger; jeg mønstrede dem, der stode i Vinduet, og hvilken Bog kjender jeg først? - »H.C. Ørsted: Om det Skjønne i Naturen«; det var Zeises Oversættelse. Jeg blev ganske glad ved at læse Deres Navn og syntes ordenligt, at jeg paa en Maade havde truffet Dem her i Rom! Men Herre Gud, kom dog selv! Kom om to Aar, saa ere alle Jernbanerne istand, og De og Deres Kone [kunne] flyve fra Kjøbenhavn til Neapel i syv Dage, det er dog Ingenting. Hvor dog Livet bliver rigt ved Opfindelser! Man seer og oplever i Aar og Dag, hvad Folk tidligere brugte en Levealder til. Vor Tid, finder jeg, er den meest poetiske, man kan tænke sig; Forstanden sætter jo Blomst ved Blomst, og disse høre dog til Poesien; thi Sandheden er dog en Deel af dens Treklang; jeg tænker herved just paa, hvad De engang skrev i mit Album: »Fornuften i Fornuften er det Sande, Fornuften i Villien er det Gode, Fornuften i Phantasien er det Skjønne«.

(Andersen til Ørsted 26.04.1846)

Det Ørstedske hjem

Roma den 8 Februar 1841

Kjære Fru Ørsted!

De kan tro at De og alle Deres saa godt som daglig ere i min Tanke; naar man lever ret ene med sig selv, en Fremmet mellem Fremmede, saa bliver Kjærligheden til ens Kjære i Hjemmet des mere levende.

.. Gud velsigne og glæde Dem Alle i det kjære Hjem, hvor jeg i Tankerne tidt er; hos Ørstedes og Collins regner jeg mig hjemme; De har selv ved Deres Godhed mod mig givet mig Ret der til.

(08.02.1841)

Sig til Mathilde at jeg med Mamsel Paap hos Moltkes har talt tidt om hende og hendes hele Person: Hver Gang jeg kommer hjem til Dem i Deres kjære hyggelige Hjem, har jeg "lidt i Lommen", for ogsaa i Dag at have lidt, vil jeg her bringe en Sang, Grevinde Moltke fik paa sin Fødselsdag, den gjorde megen Virkning, men De veed nok, det er Stemningen og ikke det Skrevne som sædvanlig gjør Udslaget, dog jeg har ingen andre Digt at opvarte med!

(A til Fru Ø 12.08.1842)

Kjære Fru Ørsted!

De veed selv, at med Undtagelse af Collins, er der intet Sted i Byen jeg føler mig mere hjemme her end hos Dem; jeg glæder mig til hver Onsdag og bliver ærgerlig naar man den Dag andet Sted indbyder mig.

(A til fru Ø 03.02.1847)

Ørstedes er de Mennesker jeg i et og Alt helst taler med om Dem og føler mig fuldkommen tilfredsstillet!

(Henriette Wulff til A 25.06.1857)

Deres Brev var saa kjærligt, saa godt, De veed ikke hvilken Glæde det og hvert et fra Dem forskaffer mig. - Fra Mathilde Ørsted3030) fik jeg nylig eet, hun er saa glad ved Alt hvad jeg har

skrevet over hendes Fader, hun synes det giver et saa sandt og godt Billede, at han ret har afspeilet sig i mig! disse Ord have været mig saa velgjørende, jeg veed med hvilken Inderlighed jeg skatte[de] og elskede ham!

(A til Henriette Wulff 07.08.1855)

*Glæde og Velsignelse i Hjemmet, **der trives dog bedst mit Digtertræ**, og der er jeg jo ret velkommen.*

(15.09.1860 A til Mathilde Ø)

Inderlig Tak for Besøget af Dem og Deres Moder, det var en heel Festdag for mig at see Dem i mine smaae Stuer.

(A til Mathilde Ø 29.10.1873)

*Kjære Frøken **Ørsted!***

Tør jeg ikke nok plage Dem, det er sidste Gang iaar! oversæt for mig paa Fransk vedlagte Brev til Hr Genevay, [] men jeg vil ogsaa gjerne bede om at kunne sende Deres skrevne ord, kun at jeg sætter selv mit Navn under. Er det mueligt til Onsdag? Hils Deres Fru Moder, Broder og Søster.

(A til Mathilde Ø 28.12.1868)

*Mathilde **Ørsted.***

Fata Morganas Spil med Lys og Skyer

Er Billedet som Barndoms Aar os give;

Engang, selv de, staae som et Eventyr,

Gid jeg deri en "kjær" Person dig være.

Forfatteren.

[Dedikation i "Eventyr fortalte for Børn"]

(1837 Dedikation til Mathilde Ø i *Eventyr fortalte for Børn*)

Mathilde Ø i Andersens testamente af 15.05.1852 til Notarius Publicus: tildeles 300 Rdlr/
18.02.1860: tildeles 1000 Rdlr/ Juli 1875: Nævnt, men ingen beløbsangivelse

Ø som A's velgører

Ørsted på liste over Andersens abonnenter:

(Andersen til abonnenter 03.06.1820)

Ingen synes at ville nægte ham en lovende og letbevægelig Indbildningskraft, og en betydelig Magt over sproget, som endog viiste sig i hans Arbejder, førend han endnu havde havt Leilighed til at erhverve sig de sædvanlige Skolekundskaber.

(Fra Ø's vidnesbyrd ifm. Rejsebevilling til Frederik VI 31.12.1832)

Min Kone og Datter beder Dem, ikke at forsmaa medfølgende Pung, men bruge den paa Deres Reise, til hvilken vi haabe at kunne næste Onsdag mundtligt bevidne Dem vore Lykønskninger, hvortil Ønskerne om en glad Tilbagekomst paa det Inderligste knytte sig.

(Ø til A, 07.05.1847)

Digteren, Herr H. C. Andersen, som er i Begreb med at ansøge om en Ansættelse ved Hs Majestæt Kongens store Bibliothek, har i denne Anledning forlangt mit Vidnesbyrd, hvilket jeg med Fornøielse giver ham. Hans Fortjenester, som Digter ere bekjendte nok, til at gjøre min Bevidnelse herom overflødig; jeg troer derfor at befordre hans Ønske bedst, ved at bevidne det som ikke kan sees i en Forfatters Skrifter, at han ogsaa udmærker sig ved Retsindighed, og ved en Orden og Nøiagtighed, som Mange ikke troe at man kan vente af Digteren, men som man unægteligt, naar man kjender ham maae tilstaae ham.

Kjøb 27 Nov 34

H. C. **Ørsted**

(November 1834, Ørsteds anbefaling i Andersens brev til Fredrik VI, A. W. Hauch)

Hilsner

Kjære Hr. Konferensraad!

Eller rettere: »alle kjære hjemme i Studiestræde!«

(A til Ø, 27.06.1847)

A om Ø

De maa endeligt hilse Deres Fader fra mig! Jeg holder saa uendeligt meget af ham, og han er virkelig den, som har holdt mig oppe i mange tunge Timer, naar jeg opgav næsten mig selv. Hver Gang jeg, ved Læsningen af Oehlenschlägers Erindringer - jeg har faaet de tre første Hefter - seer hans venlige, livssunde Personlighed titte frem, bliver jeg saa glad; jeg veed, han ogsaa i mit Liv spiller en stor, aandelig Rolle.

(12.07.1850 A til Mathilde Ø)

Gode råd fra Ø til A

Bryd Dem da saalidet som muligt om Angreb; det staaer nu for altid fast, at De har leveret udmærkede Digterværker, som ville bevare Deres Navn baade her og udenlands i uforgængelig Berømmelse..... haaber, at De ligesom hidindtil ikke vil forsvare Dem imod Deres Angribere; jeg vil endnog raade Dem ikke at tage Hævn ved et eller andet, om og nok saa godt anbragt Sidehug; derimod mener jeg, at De muligt gjorde vel, om De engang Skrev en Afhandling over det Æventyrliges Æsthetik. De kunde heri med Alvor og Ro oplyse Misforstaaelser, der havde foraarsaget uretfærdige Dømme om Deres Digte; dog vilde jeg raade Dem at holde Dem saameget som muligt til Andres værker og at afholde Dem fra al Polemik. Endelig vilde jeg langtfra ikke tilraade Dem et saadant Arbeide, dersom det i en betydelig Grad skulde afholde Dem fra egentlige Digervæker; nei, jeg ville da tværtimod fraraade det.

(Ø til A 18.07.1850)

A om Aanden i Naturen

Øieblikkeligt skulde jeg have skrevet og takket Dem for Deres Brev og den givne Bog; men da jeg strax tog fat paa og følte mig saa opfyldt af den, vilde jeg først skrive, naar hele Bogen var gjennelæst. De meente, at den ikke vilde gjøre det Indtryk paa mig, som første Deel; jeg kan ikke skille dem fra hinanden; det er som een riig Strøm; og hvad der især gjør mig glad, er, at jeg her synes kun at see min egen Tanke, den, jeg tidligere ikke saaledes har gjort mig klar selv. Det er min Tro, min Overbeviisning, der ligger i tydelige Ord for mig. Jeg kan ikke forstaae mig paa vor Biskop, jeg synes dog, han maa indsee og forstaae, hvad jeg har som den solklare Dag. Jeg har ikke blot for mig selv, men senere endogsaa for Andre læst høit af »Naturvidenskabens Forhold til adskillige vigtige Religionsgjenstande«. Dette især er saa skikket til at forelæses, at jeg vilde ønske, jeg kunde give alle Mennesker det. Jeg skatter hos den fromme Mængde det: blindt hen at troe; men jeg finder det langt mere velsignet: i sin Tro ogsaa at vide. Vorherre kan godt taale, at han sees gennem den Forstand, han selv gav os. Jeg vil ikke med tilbundne Øine gaae til Gud; jeg vil havde dem aabne, see og vide, og kommer jeg vel ikke til andet Maal end Den, som kun troer, saa er min Tanke dog bleven rigere. ..

Dog, jeg kunde ikke udsætte det ganske med at skrive og med, ud af min hele Sjæl, at takke Dem. De skal see, naar vi samles, et lille Stykke, jeg har skrevet' &Poesiens Kalifornien', De vil fornemme deraf, hvor levendegjørende Deres Bøger have virket paa - mig.

(A til Ø 03.08.1850)

For **Ørsted**s Bog min særdeles Tak, det er en Bog, som forunderlig har fyldt mig og jeg tør næsten sige, ligesom løftet mig over paa et andet Stadium; uagtet jeg jo er over 45 Aar, er jeg meget ung i mit Sind, saa jeg i mit Digterliv vist nok endnu har Overgangs Punkter tilbage; De vil let spore en saadan Fremskriden i min nyeste Bog, denne er fra min Haand færdig... - Over **Ørsted**s Aanden i Naturen staaer i sidste Nummer af Syd og Nord en høist aandrig, poetisk Anmeldelse, det er noget af det Fortræffeligste Goldschmidt har skrevet, et Slags Indlæg i Sagen, en Mening udtrykt i en lille Bog af Biskoppen er for mig uden al Resultat, Biskoppen beviser aldeles Intet uden at han ikke har forstaaet **Ørsted** og at han knytter Slutninger fast hvor disse aldeles ikke have Ret at komme

(A til Carl B.Lorck 23.11.1850)

Ørsted war mir immer gut, er ist in vielen Jahren mein wahrer Freund; allein jetzt steht er mir noch näher; mein aufrichtiges Streben hat er verstanden. Unter diesem Entwicklungs-Proceß ist meine letzte Schrift: "In Schweden" verändert und wieder verändert worden. Wenn Sie, mein hoher Freund, im Anfang des nächsten Jahres, diese Schrift sehen, werden einige Abtheilungen derselben Ihnen zeigen wie das Leben und die Welt jetzt sich in mir abspiegeln. Seien Sie sich (eingefügt: sich) aber nicht besorgt, ich solle das frische Leben der Poesie verlassen um mich nach den Gegenden der Philosophie zu begeben oder gar um Lehrgedichte zuschreiben; das kann nicht geschehen. Für mich ist das menschliche Herz die Wunderlampe der Poesie, die ich festhalte; und stehe ich wie Aladdin mit dieser Lampe in der strahlende Höhle der Wissenschaft, dann sollen die Naturkräfte mich nicht zu ihrem Diener machen können; nein, ich will die Geister hervorrufen, welche auf mein Gebot mir ein neues Schloß der Poesie aufbauen müssen. Mit **Ørsted** habe ich oft viele lehrreiche Unterredungen; ich bitte, lesen Sie sein Werk; es wird seinen Eindruck nicht verfehlen, und Sie, mein hoher, theurer Freund, werden den Mann lieb gewinnen.

(A til Carl Alexander 21.12.1850)

Om I Sverrig

for ham det var mit sidste

Strængespil,

med Fader-Sind han lyttede dertil;

- og derfor De det trofast gjemme vil.

H.C.Andersen

(Dedikation i I Sverrig til Mathilde Ø 20.05.1851)

Ørsteds død

*N. S. Diesen Brief ist nicht Donnerstag abgegangen, denn eben da hatte ich einen großen Verlust. Eine theure Freundinn, die Professorinn Hartmann, die Gattinn des Komponisten Hartmann starb. Sie war hochbegabt, geistreich, liebevoll und ich kam beinahe jeden Tag da im Hause! - - daroben / in diesem Briefe habe ich geschrieben: "man weiß nicht wie bald man scheiden muß in dieser Welt". - und heute - dencken Sie theurer, lieber Freund, heute ist **Ørsted** auch gestorben. Dänemark hat einßenß großen Verlust! und ich - 30 Jahren habe ich ihm gekannt, geliebt - Alle, Alle sterben! Lebe wohl, theurer, innig geliebter Freund.*

(A til Carl Alexander 06.03.1851)

***Ørsted** var mig saa uendeligt Meget, Ingen har mere end han, aandelig holdt mig iveiret, - opmuntret mig, forudsagt mig Erkjendelse og Glæde. Der er vel noget egoistisk i min Sorg, jeg er bedrøvet for hvad jeg har mistet; han var saa uendelig kjærlig, mild og velsignet.*

(A til Carl B. Lorck 17.03.1871)

Digt fra Ø's begravelse:

H. C. **Ørsted**.

Han var saa sand, han var saa iegod,

Et Barnesind og dog den dybe Tænker,

F ar ham i denne Verden klart det stod

Hvad Gud til Mængden først bag Døden skjænker.

Han var et Fjeld i Danmark, seet vidt om,

De Vises Steen i dette Fjeld var inde!

Hvor var han kjærlig, ligefrem og from,

Og dog saa stor! han glemmes ingensinde,

Thi ved hans Tankelyn et Lys blev tændt,

Der viser Skatte saa umaalelige!

Og han var Danmarks Søn fra Ringhed sendt,

En Konge dog, og det i Aandens Rige.

Hans Liv er sluttet her, saa godt, saa smukt,

Hans Navn, den Stjerne bliver aldrig slukt!

For os, som stod ham nær, ham voxed' fast,

En Deel af Verden med hans Hjerte brast.

H. C. Andersen.

(A til Carl B. Lorck 17.03.1871)

..vi vare Bekjendte i 30 Aar, og, som han selv sagde: »Vi ere i de sidste Aar blevne Venner; vi forstaae hinanden« Ingen i Verden har mere været mig, en Fader, end han, thi han holdt mig oppe i de tunge Søer, han gav mig Mod og Udødeligheds Haab. - Iaar fik han mig første Gang paa sine Forelæsninger, vi droges mere og mere nær!

(01.04.1851 A til Henriette Wulff)

Om den elektromagnetiske tråd og digterens og videnskabsmandens forening

*Een a to electromagnetiske Traade gaae langs de fleste Baner paa det store Jernbanenet, og det var mig en Glæde og Stolthed at vide, at det var en dansk Traad, at det var en Seirs-Vimpel ud over Verden, som Deres Fader havde reist. Jeg blev ganske varm om Hjertet paa en Bane, hvor en Mand viste sin Søn den electro-magnetiske Traad og sagde til ham: »Det er en Opfindelse af den lærde Orsted«. Jeg lærte dem da, at han hed **Ørsted**, og spurgte dem, om de kjendte hans Skrifter. »Min Søn har nyligt læst »Aanden i Naturen««, sagde Manden. Rundt om i Tydskland saae jeg dette Værk i alle Boglader; det og »I Sverrig« laae til min Glæde Side ved Side, og begge blive meget læste.*

(Andersen til Mathilde Ø 01.09.1851)

I Schweiz blev jeg omtrent tre uger, gik på til Hospicet paa St. Gotthardt og derfra ned paa den italienske Side, dog kun saa mange Skridt at jeg stod der ved den første opstillede Telegrafstang, den jeg hældede mig op til og tænkte paa Deres Fader, hans Storhed i Videnskaben og hans kjærlige Sind, det jeg ogsaa kjendte!

(A til Mathilde Ø, 14.07.1858)

Ørsted har Vorherre kaldet ved Telegraph.

(18.11.1869)

I Dag (Søndag 3 April) er Orlogsfregatten "Tordenskjold" gaaet paa sin store Fart til England for der fra at overføre og nedlægge det mægtige Telegraphoug for Kina og Japan. Ved Toldboden seer man kun Iis langs Kysten og drivende Iisblokke længere ude; men Afreisen er bestemt. Kapitain Lund er Chef og min Ven Henny Koch næst kommanderende. Det er et deiligt Hverv fra "Ørstedes Fædreland", at bære Fredens og Industriens levendegjørende Baand ud til de fjerneste Kyster.

(A til Dorthea Melchior 03.04.1870)

Anekdotisk - Ø's 50års jubilæum ved universitetet og A's digt om Ø til hans byste

H. C. Ørsted havde i Torsdag (den 7de) en herlig Fest, han havde da været 50 Aar ved Universitetet. Ørsted takkede saa smukt, »jeg føler en ydmyg Glæde!« sagde han. ..Til Middag var indbudt 50 Personer, men Alle kun de som havde virket ved Festen, om Aftenen kom Studenterne og bragte ham et Fakkeltog, Sangen af Ploug var særdeles smuk. 2289 - Ørsted gik ned til Studenterne og sagde at han gjerne vilde see dem Allesammen oppe hos sig (de vare vist over 200) men at der var saa lidt Plads, men kom bare saa mange De kan og nu kom de i en uhyre Strømning, (Jørgen Kock talte jeg der med) de fik hver et Glas Viin og Ørsted tog et Glas og den kjære elskelige Mand gik til dem hver. Den velsignede Fru Ørsted 2290 blev ganske forskrækket og raabte høit til Studenterne: »nei, min Mand kan virkelig ikke drikke med Dem Allesammen!« - »Jeg vil saa meget jeg kan!« sagde Ørsted paa sin naive yndige Maade og de to Folks Replikker havde noget ganske hyggeligt velsignet. Der var megen Glæde. Fra Universitetet fik han en Ring med Brillanter om Minervasbille[de]t og Kongen gjorde Ørsted til Excellence (Geheimeconferensraad). 2291 Et Portræt af ham er udkommet, 2292 desværre er det efter Gärtners Dyre Stykke, hvor det halve Ansigt er apoplectisk og Øiet af Glas, jeg har skrevet en Devise der til, der er trykt paa og er saaledes:

H. C. Ørsted.

Da Tankelynet udsprang fra Din Pande,

En større Seekraft Videnskaben fik;

En umaalt Skat Du gav til Verdens Lande,

Og giennem alt det Skjønne i det Sande,

Til Gud Du fører os med aabent Blik!

(A til Henriette Wulff 10.11.1850)

Dagbøgerne

Første omtale af Ø i dagbøgerne 27.11.1825

Fik brev med 2 Rd af Ø 10.-11-12-1825

Bliver for første gang indbudt til juleaften hos Ø 21.12.1825

Onsdag 26. Drømt hæsligt om Ørsted inat. 26.01.1834

Ørsteds død:

H. C. Ørsted er farlig syg, Inflammation i den ene Lunge; det bliver ogsaa hans Død, frygter jeg! — De gaae Alle bort — Alle! Alle!

Søndag 9 Marts iaften vil det velgjørende Selskab Fylla [5] give Forestilling paa Hoftheatret Fuglen i Pæretræet og en Prolog af mig; jeg var uvis om jeg skulde gaa eller ei — Da kom et nyt skrækkeligt Slag, som jeg vel frygtede. Klokken 11½ var jeg hos H. C. Ørsted, han var opgivet, Børnene stode om Sengen, jeg satte mig inde i Salen og ventede paa [10] Øieblikket, det var skrækkeligt, jeg var næsten ved at faae ondt, gik, udmattet naaede jeg til Eduards og saa til gamle Collin, gik strax igjen til Ørsteds. Baron Holsten mødte mig og sagde at det var forbi; jeg kom derop! Fru Ørsted saa from rolig; vi gik ind til hans Seng; han saae ud som den [15] Døde; jeg tænkte paa hans Kjærlighed til os, hans store Aand; jeg græd — græd meget.

Mandag 10 Skifteviis hos Hartmanns og Ørsteds, seet Børnene, græd saa deiligt ud.

(8.-10.3.1851)

Ørsteds Begravelse om Ø's religiøse disputer, samt A's følelser på Øs vegne:

meget ret smukt og blev sagt med Følelse, men [den

var kei]tet, den rørte ikke, jeg trængte saadan til at [græde, men] jeg kunde slet ikke og jeg græd dog her saameget [over] Øehlenschläger, som ikke var mig det Ørsted var; jeg saae ogsaa at Broderen og Sønnerne stode uden Taarer, der blev [5] intet sagt der gav Taarerne Luft. Tryde talte, berørte, om de religiøse andre Meninger mod Ørsted, og jeg sprang heftig op; han mildnede Udtrykket, ved at sige at de pegede mod samme Maal, over Afgrunden men Broen var ei slaaet over den mellem dem. (Billedet var skjævt thi de maa da [10] have peget mod hinanden) ..

Dronning Amalia lod være at hædre sin Gemals verdensberømte store Ven; det har bedrøvet og saaret mig).

(18.03.1851)

Hjemme tog

min Sygelighed til. Hovedpine, Lede med Livet. Idag er det første Onsdag jeg er fra Ørsted; tænkt paa hvor han skattede mig, hvad han var for mig;

(19.03.1851)

i Theatret [10]

følt mig bedre, Roger fra den store Opera i Paris sang i Favoritinden; en fortræffelig Stemme; et Menneskebryst rummer dog andre Toner end Instrumenterne, man forstaar det, det er eens eget Sprog. — Mange lyse Tanker gik gennem mit Hoved; tænkte paa Ørsted, kunde kysse ham. [15]

(26.08.1851)

Erindring om Ø:

i Theatret [10]

følt mig bedre, Roger fra den store Opera i Paris sang i

Favoritinden; en fortræffelig Stemme; et Menneskebryst rummer dog andre Toner end Instrumenterne, man forstaar det, det er eens eget Sprog. — Mange lyse Tanker gik gjennem mit Hoved; tænkte paa Ørsted, kunde kysse ham. [15]

(26.08.1851)

Fortsat forhold til familien Ørsted

Læste mine Æventyr

for Mathilde Ørsted og hendes Moder. Mathilde gjorde mig opmærksom paa at Locomotivfører og Damp Kjøken ikke hørte til Morfaers Fortælling, det blev ogsaa siden rettet.

(23.08.1865)

Middag hos Fru Ørsted fik

der af Mathilde første Samling af hendes Faders Breve.

(30.03.1870)

Stor Middag her paa »Rolighed« egentlig for [15]

Garde som er blevet Gouvernør i Vestindien. Grev Holstein fra Holsteinborg var her første Gang. Jeg førte Etatsraad Tietchen tilbords Bords og udbragte hans Skaal, at jeg om Morgenen havde gaaet under Telegraphtraaden ved Strandpromenaden og at den da havde sendt Hilsen fra [20] H. C. Ørsted, til Tietchen som første Gang kom paa »Rolighed«, hvor Ørsted havde boet. Jeg fortalte mit Forhold til Telegraphtraaden, min Anmeldelse om den i Københavnsposten da jeg var ung Student, opfordret af Ørsted. —

(26.07.1872)

Mathilde Ørsted og gamle Fru Ørsted, de fandt begge at jeg havde det saa hyggeligt, digterisk og smukt. Jeg lod bringe

*Viin, Kager og Druer, de bleve over en halv Time og syntes
at more sig, jeg var glad bevæget ved at see den gamle Kone,
vi talte om Ørsted og Taarerne kom mig i Øinene ved Talen [5]
om at man i Udlandet saa tidt nævnede mit Navn ved siden
af hans.*

(01.10.1873)

Af anekdotisk karakter

Altid sødsuppe hos Ørsteds

*Var hos Fru Ørsted, fik der igjen sød Suppe,
som altid gjør mig nerveus; det hjælpende Middel derimod
er at spise en Mængde.*

(28.10.1863)

*vi fik da igjen hos Fru
Ørsted, sød Suppe, jeg kom hjem uden at være nerveus men
blev det øieblikkelig i min Stue, saa at jeg maatte bestille
Æg og Smørrebrød, drikke Øl til, faae noget Solidt, men var [25]
ikke stærk nok og oplagt til at gaae i Theatret. J*

(23.01.1867)

*Vi fik sød Suppe
og Andesteeg; da jeg gik hjem og var midt paa Østergade
føjte jeg den nerveuse Fornemmelse jeg altid faaer efter at [10]
have spiist sød Suppe, jeg naaede med Anstrængelse over til
Henriques, mine Fødder vaklede, mine Hænder zittrede; jeg
fik to Portioner Smørrebrød og en Kop Boullon, det hjalp
og jeg gik i Theatret hele Aftenen til Thrymsqviden, hjemme
spiiste jeg igjen med stor Appetit. [15]*

(26.02.1868)

*Middag hos Ørsteds, vi fik da
igjen sød Suppe, som jeg altid bliver syg af og kun faaer
hos Ørsteds.*

(30.09.1868)

Stor Middag her paa »Rolighed« egentlig for [15]

Garde som er blevet Gouvernør i Vestindien. Grev Holstein

*fra Holsteinborg var her første Gang. Jeg førte Etatsraad
Tietchen tilbords Bords og udbragte hans Skaal, at jeg
om Morgenens havde gaaet under Telegraphtraaden ved
Strandpromenaden og at den da havde sendt Hilsen fra [20]
H. C. Ørsted, til Tietchen som første Gang kom paa »Rolighed«,
hvor Ørsted havde boet. Jeg fortalte mit Forhold
til Telegraphtraaden, min Anmeldelse om den i Kjøbenhavnsposten
da jeg var ung Student, opfordret af Ørsted. —
(26.07.1872)*

*Mathilde Ørsted og gamle Fru Ørsted, de fandt begge at jeg
havde det saa hyggeligt, digterisk og smukt. Jeg lod bringe
Viin, Kager og Druer, de bleve over en halv Time og syntes
at more sig, jeg var glad bevæget ved at see den gamle Kone,
vi talte om Ørsted og Taarerne kom mig i Øinene ved Talen [5]
om at man i Udlandet saa tidt nævnede mit Navn ved siden
af hans.
(01.10.1873)*

Eventyr

Lykkens galocher

Blandt andet faldt også talen på Middelalderen, Enkelte anså denne for langt bedre end vor tid, ja justitsråd Knap forsvarede så ivrig denne mening, at fruén straks holdt med ham, og begge ivrede da mod Ørsteds ord i almanakken om gamle og nye tider, hvori vor tidsalder i det væsentlige sættes øverst.

Vanddråben

Til Ørsted

Dyndkongens datter

Han bøiede sine Knæ, bad saa fromt og inderligt! det var som om den tause Skov-Natur indviedes derved til en hellig Kirke; Fuglene begyndte at synge som hørte de med til den nye Menighed, de vilde Krusemynter duftede som vilde de erstatte Ambra og Røgelse; høit forkyndte han Skriftens Ord: »Lyset fra det Høie har besøgt os, for at skinne for dem, som sidde i Mørket og i Dødens Skygge, at styre vore Fødder paa Fredens Vei! -«

Og han talte om Alnaturens Forlængsel, og mens han talte stod Hesten, der havde baaret dem i vildt Løb, stille og ruskede i de store Brombærranker, saa at de modne, saftige Bær faldt paa liden Helgas Haand, bydende sig selv til Vederqvægelse.

Klokken

..Og han greb i ranker og rødder, klatrede op ad de våde sten, hvor vandslangerne snoede sig, hvor skrubbudsén ligesom gøede af ham; men op kom han før solen endnu ganske var nede, set fra denne højde; oh, hvilken pragt! Havet, det store herlige hav, der væltede sine lange bølger mod kysten, strakte sig ud foran ham, og solen stod som et stort skinnende alter derude, hvor hav og himmel mødtes, alt smeltede sammen i glødende farver, skoven sang og havet sang og hans hjerte sang med; den hele natur var en stor hellig kirke, hvori træer og svævende skyer var pillerne, blomster

og græs det vævede fløjlsklæde og himlen selv den store kuppel: Deroppe slukkedes de røde farver, idet solen forsvandt, men millioner stjerner tændtes, millioner diamantlamper skinnede da, og kongesønnen bredte sine arme ud mod himlen, mod havet og skoven, og i det samme, fra den højre sidegang, kom med de korte ærmer og med træsko den fattige konfirmand; han var kommet der lige så tidlig, kommet der ad sin vej, og de løb hinanden i møde og holdt hinanden i hænderne i naturens og poesiens store kirke, og over dem klang den usynlige hellige klokke, salige ånder svævede i dans om den til et jublende halleluja!

Dryaden

Vi reise til Udstillingen i Paris.

Nu ere vi der! det var en Flugt, en Fart, aldeles uden Troldom; vi gik med Damp i Fartøi og paa Landevei.

Vor Tid er Eventyrets Tid.

"En Konstens og Industriens Pragtblomst", sagde de, "er skudt frem paa Marsmarkens planteløse Sand; en kæmpestor Solsikke, af hvis Blade man kan lære Geographi, Statistik, faae Oldermands Kundskab, løftes op i Kunst og Poesi, kjende Landenes Størrelse og Storhed." - "En Eventyrblomst", sagde Andre, "en broget Lotusplante, der breder ud over Sandet sine grønne Blade, som Fløielstæpper, skudte frem i det tidlige Foraar, Sommertiden skal see den i al dens Prag, Efteraarets Storme vil veire den hen, der bliver ei Blad eller Rod."

Udfor "Militair-Skolen" strækker sig Krigens Arena i Fredens Tid, Marken uden Græs og Straa, et Stykke Sandsteppe, skaaret ud af Afrikas Ørken, hvor Fata Morgana viser sine sælsomme Luftslotte og hængende Haver; paa Marsmarken stode de nu prægtigere, mere vidunderlige, thi de vare Virkelighed ved Snillet.

Svanereden

Mellem Østersøen og Nordhavet ligger en gammel svanerede og den kaldes Danmark; i den er født og fødes svaner, hvis navne aldrig skal dø...

(Blandt disse svaner nævnes unavngivne konger i oldtid. I nyere tid Tycho Brahe, Thorvaldsen og da Ørsted:)

Vi så en tredje svane spinde tanketråden, der fæstes nu fra land til land, rundt om jorden, så at ordet flyver med lynets fart gennem landene.

Om Årtusinder

Ja, om årtusinder kommer de på dampens vinger igennem luften hen over verdenshavet! Amerikas unge beboere gæster det gamle Europa..

Luftskibet kommer; det er overfyldt med rejsende, thi farten er hurtigere end til søs; den elektromagnetiske tråd under verdenshavet har allerede telegraferet, hvor stor luftkaravanen er.

Dernede ligger Tyskland – som engang omspændtes med det tætteste net af jernbaner og kanaler – landene, hvor Luther talte, Goethe sang, og hvor Mozart i sin tid bar tonernes scepter! Store navne lyste i videnskab og kunst, navne, vi ikke kender. En dags ophold i Tyskland og én dag for Norden, for Ørsteds og for Linnés fædreland og Norge, de gamle heltes og de unge nordmænds land. Island tages på hjemfarten; Geysir koger ikke længere, Hekla er slukket, men som sagas evige stentavle står den stærke klippeø i det brusende hav!

To Brødre

De to brødre, der begge søger 'Sandheden' i verden, benævnes afslutningsvis H. C: og Anders Ørsted

Om H. C. Ørsted:

Den ældste af drengene så skælmsk og kæk ud, hans lyst var at læse om naturens kræfter, om sol og stjerner, intet eventyr var ham dejligere. Oh, hvor lykkeligt, at kunne gå på rejseopdagelser, eller at udfinde, hvorledes fuglens vinger lade sig eftergøre, og da at kunne flyve! ja, det var at finde det rigtige! Fader havde ret og moder havde ret. Sandheden holdt verden sammen.

Oldefa'er

Om den modernitetsbegeistrede Frederik og hans oldefar, der anpriste gamle tider og skyede de nye. Oldefar oplever dog den moderne tids fordele, bl.a. ved det, at Frederik, der drager til Amerika, takket være telegrafråden, hurtigt kan melde ham sin sikre landgang på den anden side af Atlanten, og siden hans sikre hjemkomst takket være selv samme:

De græd Alle sammen; jeg græd med, og Oldefa'er græd, foldede sine Hænder, og – jeg er vis derpaa – velsignede den nye Tid.

Den dag gav Oldefa'er to hundrede Rigsdaler til Monumentet for Hans Christian Ørsted. Da Frederik kom hjem med sin unge Kone og hørte det, sagde han: " Det var Ret, Oldefa'er! Nu skal jeg ogsaa læse for Dig hvad Ørsted allerede for mange Aar tilbage skrev om gammelt Tid og vor Tid."

"Han var vel af din Mening!", sagde Oldefa'er.

"Ja, det kan Du nok vide!", sagde Frederik, "Og Du er med, Du har givet til Monumentet for ham!"

Den store søslange

Om telegrafråden:

Fisk og snegle, alt hvad svømmer, alt hvad kryber, eller drives af strømninger, fornemmede denne forfærdelige ting, denne umådelige, ubekendte havål, der lige med ét var kommet ned ovenfra.

Hvad var det dog for en ting? Ja det ved vi! det var det store, milelange telegrafterov, menneskene sænkede mellem Europa og Amerika...

(Havkoen) Den ting der, I grubliserer over, er ovenfra, og hvad deroppefra dumper ned, er dødt eller bliver dødt og magtesløst; lad den ligge for hvad den er. **Den er kun menneskepåfund!**

Den lille havfisk beholdt sin egen tanke. "Den umådelig lange, tynde slange er måske den vidunderligste fisk i havet. Jeg har en fornemmelse deraf."

"Den vidunderligste!" siger vi mennesker med, og siger det med kendskab og forvisning.

Den store søslange er det, omtalt længst forud i sange og sagn.

Den er født og båret, **sprungen ud fra menneskets snilde** og lagt på havets bund, strækkende sig fra Østens lande til Vestens lande, bærende budskab hurtig som lysets stråle fra Solen til vor Jord... Dybest nede strækker sig slangen, **en velsignelsens Midgårdsorm, der bider i sin hale, idet den omslutter Jorden;** fisk og krybdyr løber med panden imod, de forstår dog ikke den ting ovenfra: Menneskehedens tankefyldte, i alle sprog forkyndende og dog lydløse kundskabslange på godt og ondt, den vidunderligste af havets vidundere, vor tids den store søslange.

Marionetspilleren

Marionetspilleren møder en polyteknisk kandidat, der som en anden gud opfylder marionetspillerens ønske om, at marionetdukkerne må blive levende, i en art drøm, hvor han selv er teaterdirektør, der instruerer rigtige mennesker. Ønsket bliver til mareridt, marionetdukkerne myrder marionetspilleren, og marionetspilleren priser sig lykkelig ved det, at han kun fører dukker, frem for mennesker.

(Andersen lærer ydmyghed af Ørsted?)

Klokken ni begyndte kandidaten sine forelæsninger og eksperimenter, og nu var jeg hans tilhører. Det var mærkeligt at høre og se på. Det meste gik over mit hoved og ind i præstens, som man siger, men det måtte jeg tænke: **Kan vi mennesker udfinde sligt, så må vi også kunne holde længere ud end til vi puttes i jorden. Det var bare små mirakler, han gjorde, og dog alt sammen fod i hose, lige ud af naturen. I Moses' og profeternes tid måtte sådan en polyteknisk kandidat være blevet en af landets vise, og i middelalderen ville han være blevet brændt ..**

"Hele verden er en række af underværker," sagde kandidaten, "men vi er så vant til dem, at vi kalder dem hverdagsting." Og han talte og han forklarede, det var til sidst ligesom **han løftede hjerneskallen på mig,** og jeg tilstod ærligt, at var jeg ikke allerede en gammel karl, så ville jeg straks gå i den polytekniske anstalt og lære at se verden efter i sømmene, og det uagtet jeg var et af de lykkeligste mennesker..

Der var som solskin i stuen, det skinnede ud af ansigtet på den polytekniske kandidat, og jeg måtte tænke på **de gamle guder i evig ungdom**, da de gik om i verden;..

Gudfaders Billedbog

Modernitetsbegejstring, tranlygterne lader villigt gaslygterne overtage deres livsgerning, og fortæller på deres sidste aften, hvor de oplyser Københavns gader, Danmarkshistorie fra oldtiden til nutiden, om individer optaget af at søge *det Gode, det Skønne og det Sande*:

Vi og vore Forfædre have lyst for Kjøbenhavn fra uendelig gammel Tid, langt tilbage. Men da det nu er den sidste Aften vi lyse og staae, saa at sige, i andet Geled her i Gaden med Eder, I Skinnende Kammerater, saa ville vi ikke mule og misunde, nei langtfra, vi ville være glade og godmodige. Vi ere de gamle Skildvagter, som afløses af nystøbte Drabanter i bedre Uniform end vor.

Om Danmarks og Københavns historie og om individer, som søgte 'det Gode, det Skønne og det Sande:

Snart skinnede den paa den reiste Stad, paa rige Kornmarker, paa Kløgt og Snille; en Fredens velsignet Sommerdag, hvor Digtningen reiste sit fata morgana saa farverigt herligt ved Ochlenschlèger.

Og i Videnskaben blev gjort et Fund, langt meer end et Guldkorn i gammel Tid, en Bro af Guld blev funden:

- - "en Bro for Tankens Lyn

I alle Tider ind i Folk og Riger."

Hans Christian Ørsted indskrev der sit Navn.

...hvad Sollysets Børn i Glæde sang om en kommende Tid, er blevet opfyldt.

Saa mangen Storm er faret hen, den kan komme igjen og vil atter henfare. Det Sande og Gode og Skjønne har Seiren.

Digte

H. C. Ørsted

(Under hans portræt)

*Da tankelynet udsprang fra din pande,
en større sekraft videnskaben fik.*

*En umålt skat du gav til verdens lande,
og gennem alt det skønne i det sande,
til Gud du fører os med åbent blik.*

(Andersen i De Mylius 2000, s.529)

H. C. Ørsted

(1851)

*Han var så sand, han var så ejegod,
et barnesind og dog den dybe tænker,
for ham i denne verden klart det stod,
hvad Gud til mængden først bag døden skænker.*

*Han var et fjeld i Danmark, set vidt om,
de vises sten i dette fjeld var inde!*

*Hvor var han kærlig, ligefrem og from,
og dog så stor! Han glemmes ingensinde,
thi ved hans tankelyn et lys blev tændt,
der viser skatte, så umådelige!*

Og han var Danmarks søn fra ringhed sendt,

*En konge dog, og det i åndens rige.
Hans liv er sluttet her, så godt og smukt,
hans navn, den stjerne bliver aldrig slukt!
- For os, som stod ham nær, ham voksed' fast,
en del af verden med hans hjerte brast.*

(Andersen i De Mylius 2000, s.552)

Til H. C. Ørsted

*Du tråden fandt, en bro for tankens lyn
i alle tider, ind i folk og riger.
Gud i naturen er det sandheds syn,
du gav os, klart som Skriftens ord det siger*

(Andersen i De Mylius 2000, s.674)

Relationen ifølge forskningen

Citater fra følgende forskere:

1. Christensen, Dan Ch.: *Naturens tankelæser. En biografi om Hans Christian Ørsted*, s.?-? bind 2, Forlaget Museum Tusulanum 2009.
2. Thomsen, Bøgh Torsten: 'Den Ørstedeske Kjæp-Pegasus' i *Skyggepunkter. Menneske, natur og materialitet i H. C. Andersens forfatterskab*, s. 217-250, Forlaget Spring 2019
3. Grum-Schwensen, Ane: 'H. C. Ørsted og digterkunsten eller *Luftskibet – "Det Sande, det Gode og det Skjønne"* i *Krydsfelt. Ånd og natur i guldalderen*, s.60-73, Gyldendal 2000

Christensen, Dan Ch.: *Naturens tankelæser. En biografi om Hans Christian Ørsted*

Afhandlingens litteraturhistoriske hovedpointe - Andersen og Ørsted som det moderne gennembruds pionerer:

"Det såkaldte moderne gennembrud dateres gerne til ca. 1870 og karakteriseres ved et litterært paradigmeskifte fra romantik (og romantisme) til realisme, fra et religiøst til et sekulært verdensbillede farvet af naturvidenskabernes fremmarch (naturalisme), og fra nationalfølelse til kosmopolitisk udsyn. Måske skulle man overveje at revidere denne tradition og se Ørstedes og Andersens (og Goldschmidts og Hauchs) opgør med guldalderromantikken og skepsis over for statskirkens dogmer som det første skridt på vejen til et moderne gennembrud med udgangspunkt i den naturvidenskabelige fornuft."

(Christensen 2009, s.1106)

"Guldalderen karakteriseres da mest træffende som dualismen og begynder ikke med Steffens i 1802, men i 1798 med Ørstedernes overtagelse af 'Philosophisk Repertorium' som debatforum for Kants kritiske filosofi. Og det moderne gennembrud begyndte ikke med Brandes' forelæsninger i 1870, men med Store og Lille Hans Christians koordinerede skrifter fra 1849-51 – 'Aanden i Naturen' og 'I Sverrig' – som vil en ny verdensanskuelse præget af fremskridtstro, naturvidenskabelig dannelse, æstetisk bevidsthed og nydelse, fornuft, realisme og naturalisme og et minimalistisk gudsbegreb."

(Christensen 2009, s.1131)

Om eventyret Klokken og den hellige naturoplevelser:

”Det er en stærk indre sans for det naturskønne kædet sammen med en udholdende viljestyrke, der belønner de to med den samme store naturoplevelse. Det er, som om Andersen vil sige, at naturoplevelser har en hellig karakter og står åbne for alle, uanset om de stammer fra de laveste eller fra de højeste stænder. Den vigtigste forudsætning er, at det er naturoplevelsen, der er målet i sig selv og ikke et uvedkommende bimotoiv.. Naturoplevelsen er ligesom videnskabsdyrkelsen i sig selv en form for religionsudøvelse, som Ørsted sagde i sin tale på Universitetet i 1814. Han må have elsket den pointe.”

(Christensen 2009, s.1105-1106)

Om eventyret 'De Visers Sten':

Ørsted er 'granskeren' i eventyret, 'den viseste mand i verden', og Andersen viser via Ørsteds ynglingsmetafor, Ariadnetråden, at

”erkendelsesteorien har sin begrænsning i forhold til det noumentale, at der er forskel på, men ikke gensidig udelukkelse mellem videnskab og tro, at verden ikke på mystisk vis hemmeligholder de vises sten, at hverken overtro eller empiri er noget bevendt i religiøse spørgsmål, og at livet rummer mange brudstykker af det ideelle, at den, der har indfølelse, kan finde aftryk af det evige i det jordiske (i det omfang Ørstedernes maxime: 'Vi bør gøre vort hele Liv til et Aftryk af den evige Fornuft, som aabenbarer sig i os' efterleves), at udødelighed udelukkende er en mulighed for troen, og endelig at troen ikke er bundet til kirkens sakramenter og dogmer.”

(Christensen 2009, s.1104-1105)

A og Ø som lidelsesfæller - Om eventyret Ørsted i eventyret Skyggen

”Andersen har i eventyret 'Skyggen' fra 1847 brugt Ørsted som model for 'den lærde mand'. Her hedder det et sted: 'Den lærde Mand havde det slet ikke godt, Sorg og Plage fulgte ham, og hvad han talte om det Sande og det Gode og det Skjønne, det var for de Fleste ligesom Roser for en Ko! – han var ganske syg til sidst.' Andersen fornemmede, at det gik Ørsted på, at hans ihærdige forsøg på at indordne videnskab, moralfilosofi og æstetik i en ny syntese med titlen 'Hele Tilværelsen eet Fornuftrige', som han arbejdede på i disse år, ikke mødte den anerkendelse, han havde håbet på. Forarbejderne blev læst med skepsis, som ikke modsvarede den stjernestatus, han var vænnet til at nyde i den europæiske forskerverden... Store og Lille Hans Christian blev lidelsesfæller. Lunkenheden og kritikken, ja, og fra Grundtvigs side endog Latterliggørelse, selvom han ikke havde læst den og heller ikke ville, skuffede Ørsted så meget, at anerkendelsen ikke formåede at opveje den. 'Roser for en Ko...’”

(Christensen 2009, s.1095)

Andersens dom over Ørsteds 'Luftskibet':

”Det er ikke vor Tanke, at Digteren skal versificere de videnskabelige Opdagelser, Læredigtet er og bliver i sin bedste Form dog altid en mekanisk Dukke kun, der ikke har det friske Liv..”

(Andersen fra 'Poesiens Californien' i Christensen 2009 s.1101)

Ørsteds tilføjesvers til Andersens 'I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme':

*See Tankelyn gik ud fra danske Hjerner,
Og lyste for den hele vide Jord,
De vendte Øiet op mod Himlens Stjerner,
Og ned i Løndomskraftens dunkle Spor;
Du danske friske Strand,
Hvor Øiet frit omsvæver,
Og frie Blik til Tankeflugt os hæver,
Dig elsker jeg, Danmark, mit Fædreland!*

(Ørsted i Christensen 2009, s.1100)

Om Ørsteds forståelse for Andersens personlighed:

Efter Ørsteds opmuntringsvisit hos Andersen, efter at Andersen har modtaget en dårlig anmeldelse i 'Coraren':

”Andersen fortalte siden, at Ørsteds visit havde givet ham modet tilbage. Så lagde Store Hans Christian armene om Lille Hans Christian, der bøjede sig ned så Ørsted kunne kysse hans pande. Den unge digter kastede sig hulkende på sofaen, og græd så voldsomt, at han vækkede sin nabo. Ørsted gik hjem til Gitte. En sådan visit ville Jonas Collin næppe have aflagt. Forskellen på de to mentorers terapeutiske indsats var vidstnok den, at mens Collin mente, Andersen havde nok så meget brug for at blive strøget mod hårene, så havde Ørsted indset, at Andersen var så sart, at man ikke kunne stryge ham nok med hårene.”

(Christensen 2009, s.817)

Om Andersens jul hos familien Ørsted – et stemningsbillede:

”Om formiddagen sad Andersen gerne og klippede papir med børnene, når han da ikke lige skrev nogle verselinier ned på kort til julegaverne. Nogle gange fortalte han sine eventyr og gjorde det så livagtigt, at ungerne hørte vinden suse og uglen tude, eller han dansede rundt og fægtede med arme og ben og spillede komedie. Så vidste børnene, at hvis de råbte 'Besvim, Andersen, besvim!', ja så dejsede Andersen om på gulvet og lignede en bevidstløs. Stemningen var kåd og forventningsfuld; nogle gange pjankede de så meget, at pennen løb løbsk, og Andersen indså, at hans vers alligevel ikke passede til foræringerne, der skulle deles ud om aftenen.”

Thomsen, Bøgh Torsten: 'Den Ørstedske Kjæp-Pegasus

Ingemann om Ørstedes indflydelse på Andersens værker

"De synes mig altfor stærkt paavirket af Empirikerne og Naturalisten H. C. Ørsted og hans blot dynamiske 'Aand i Naturen' – det gjælder især det Poesiens 'Californien', hvori 'Videnskaben', navnlig Naturvidenskaben (den Ørstedske Kjæp-Pegasus) skal oprulle en ny Verden for den nye Aladdin, der lukke Øiet for Menneskeaaanden og dens Historie som en udtømt Kilde, der nu staar stille som en Pyt med eet og samme evig gjentagne Billede – medens han kun seer Aand og Liv i Dampmaskiner, electromagnetiske Telegrafer og i det copernikanske System, som han tror er splinternyt og aldrig før seet af nogen Digter."

(Ingemann i Bøgh Thomsen 2019 s.224)

Bøgh Thomsens kommentar hertil:

"Det er den anti-antropocentriske brod, der begynder at blive tydeligere i Andersens tekster, som Ingemann angriber. Naturen bliver givet en alt for central plads.."

(Bøgh Thomsen 2019, s.225)

Om At være eller ikke være

"'At være eller ikke være' kan læses som en lang filosofisk uddybning af den konflikt imellem religion og videnskab, der lanceredes seks år tidligere i 'I Sverrig'. Romanen bevæger sig på en knivsæg. Den er loyal over for Gud, men samtidig på vagt over for kristendom praktiseret på konservative og fremskridtsfjendske måder. Hvad teknologien angår, er den på den ene side begejstret for naturvidenskab og teknologiens muligheder, når det kommer til mobilitet, kommunikation og komfort. På den anden side er teksten, ligesom fortælleren i 'En Digtets Bazar' bekymret for, at verden reduceres til mekanik og materialitet. Det reflekterer en datidig samtidsdebat."

(Bøgh Thomsen 2019, s.237)

"Det, som bliver 'At være eller ikke være's anliggend, er at anskueliggøre, hvordan både religiøs og videnskabelig forenkling af verden kan føre til en overvurdering af mennesekt. Det er det hovmod, romanen kritiserer."

(Bøgh Thomsen 2019, s.243)

Grum-Schwensen, Ane: 'H. C. Ørsted og digterkunsten eller *Luftskibet* – "Det Sande, det Gode og det Skjønne"

Den Ørstedske 'Totalanskuelse'

"De romantiske naturfilosoffer i almindelighed og Ørsted i særdeleshed var af den overbevisning, at naturvidenskabelige eksperimenter, filosoferen over naturen og den digteriske hyldest af den var tre sider af samme sag. Empiri, filosofi og poesi var forskellige indgangsvinkler til den samme guddommelige 'Ånd i Naturen'." (s.65)

"H. C. Ørsted bevarede og udviklede sit helhedssyn, eller sin 'Totalanskuelse', som han selv kaldte det, hele sit liv... Både Ørstedes natursyn - 'Totalanskuelsen' -og hans person fik afgørende betydning for H. C. Andersens digtning." (s.70)

"H. C. Ørsted blev præget af Guldalderens digtekunst og satte selv sit præg på den. Først og fremmest fordi han byggede bro mellem to verdener – videnskabens og poesiens – der ellers både før og efter romantikken er blevet anset for uforenelige... Romantikeren opfattede naturen som en samling af symboler. Symbolerne skulle ideelt set fortolkes ved hjælp af sansningen, og beskrives kvalitativt frem for kvantitativt. Og hvem er vel bedre egnet til at fortolke og anvende symboler og til at lave kvalitative beskrivelser end netop digteren?" (s.73)

Om Ørstedes digtkreds *Luftskibet*:

(*Luftskibet* er Ørstedes digtkreds fra 1836 med inspiration fra den første vellykkede opstigning med luftballon på dansk grund, som Ørsted selv bevidnede i 1806 i København)

"..et kapitel af videnskabshistorien sat på vers"

"Digtene er tydelige udtryk for Ørstedes faste overbevisning om, at den naturvidenskabelige og den poetiske erkendelse støtter hinanden: At den poetiske, billedlige fremstilling formår at yde de naturvidenskabelige erkendelser og resultater den fulde retfærdighed...." (s.66)

Litteraturliste

Christensen, Dan Ch.: *Naturens tankelæser. En biografi om Hans Christian Ørsted*, bind 2, Forlaget Museum Tusculanum 2009.

Frandsen, Johs Nørregaard: 'H. C. Andersen og de royale forbindelser – Prinsesse Dagmar, eventyret og telegrafien', s.71-86 i *Anderseniana 2019*, Forlaget Odense Bys Museer 2019.

Grum-Schwensen, Ane: 'H. C. Ørsted og digterkunsten eller *Luftskibet – "Det Sande, det Gode og det Skjønne"* i *Krydsfelt. Ånd og natur i guldalderen*, s.60-73, Gyldendal 2000.

Ørsted, H. C.: *Af mit Liv* fra Ørsteds papirer i *H. C. Ørsteds Selvbiografi*, Steno Museets Venner 2002.

Thomsen, Bøgh Torsten: 'Den Ørstedske Kjæp-Pegasus' i *Skyggepunkter. Menneske, natur og materialitet i H. C. Andersens forfatterskab*, s. 217-250, Forlaget Spring 2019.